

Práce s osnovou ve vyučovací hodině slohu

Druhy osnovy:

- **Verbální :**

- a) Rozvitá: *Honza a Petr na vycházce v lese*
- b) Heslovitá: *V lese*
- c) Otázková: *Co ke zdobení kraslice potřebujeme?*

- **Obrázková:** 4–6 obrázků

Zásady při tvorbě obrázkové osnovy:

- 1) průběh děje musí být znázorněn tak, aby se vyvíjel od zápletky k vyvrcholení a rozuzlení děje;
- 2) hlavní osoba (dětský hrdina) musí být znázorněn na všech obrázcích.

Metodický postup:

- a) představení osnovy a žákovo pozorování (2–3 min.)
- b) žáci pojmenují jednotlivé postavy;
- c) vyprávíme příběh podle obrázků – učitel vybírá jako prvního **průměrného** vypravěče; žákům pomáhá otázkami:

Co všechno je na prvním obrázku? x *Co vidíš na prvním obrázku?*
(DOBŘE) (CHYBNĚ)

- d) už první žák je postaven před úkol postihnout celé dějové pásmo, hlavní děj.
Např.: vypravuj, co se stalo; vypravuj nakreslený příběh apod.

Osnova otázková:

✚ **Moje nejoblíbenější hračka (2.–3. roč.)**

- a) *Co to je?*
- b) *Od koho jsi ji dostal? Jak jsi ji získal?*
- c) *Jak vypadá? (velikost, barva, materiál...)*
- d) *Kam ji ukládáš, když si s ní nehraješ?*
- e) *Co se ti na ní nejvíc líbí?*

✚ **Moje aktovka (4.–5. roč.)**

1. *Jak jsem aktovku získal a jak dlouho už ji nosím?*
2. *Jaký má tvar a jak je velká?*
3. *Z jakého materiálu je vyrobena a čím upoutá naši pozornost? (barva, obrázek, ...)*
4. *Z kterých částí se aktovka skládá?*
5. *Co se mi na ní nejvíc líbí?*
6. *Kam ji ukládám, když nejsem ve škole?*

Námět byl převzat z učebnice *Český jazyk pro 3. ročník základní školy* (cv. 19/51) z nakladatelství Fraus.

 Cv. 19/51:

Připrav osnovu pro popis školní aktovky z obrázku. Popiš ji. Můžeš využít slova a spojení z nabídky. (stylizace)

Nabídka:

rozměry 36x26x10 cm, odlehčená, tmavě modrá, reflexní stříbrné lemování, obrázek delfína, ucho, přihrádka, kapsa, zip, přezka, jmenovka, nastavitelné popruhy, čalounění, zpevněná stěna, vyztužené dno, poutko na klíče, po straně, vpředu, vzadu, nahoře

Dbáme na volbu sloves, která jsou v otázkách použita. Otázky jsou voleny tak, aby žák, pokud na ně bude odpovídat celou větou, téměř nepoužíval tvary sloves *mít* a *být*. Doporučujeme, aby nácvik popisu probíhal nejprve ústně, např. ve dvojicích (jeden žák čte otázku, druhý na ni odpovídá, pak si role vymění).

- **Modelová:**

Osnovu můžeme použít ve 4.–5. ročníku, důležité je, aby měli žáci zvládnuto učivo o větě jednoduché a souvětí a uměli vytvořit jednoduchý graf souvětí. Jednotlivé body osnovy jsou tvořeny modelovými vzorci, které znázorňují určitý obsah textu. Žáci pracují ve dvojicích.

O zlé ježibabě

a) V1.

V této větě napište, jak pohádka začíná: kdy a kde ježibaba žila (použít ustálená spojení) a jak se jmenovala.

b) V1, V2 a V3.

V tomto souvětí napište něco o ježibabě; jak vypadala, jaké měla vlastnosti a jaká chovala zvířata.

c) Když V1, V2, aby V3.

Pokuste se vyjádřit, že k ježibabě někdo přišel, s někým se setkala (do děje vstupuje nová postava); postava něco po ježibabě chce.

d) V1, V2, ale V3.

Pokud postava splní určitou podmínku, ježibaba jí vyhoví, ale postava zásadně odmítá.

e) Volný větný celek.

Ježibaba za to postavu potrestá, něco jí provede – použije nějaké zaklínadlo, kouzlo, postavu začaruje (využití přímé řeči).

f) V1.

Vyjádřete, co udělala zakletá postava, jak si v nové podobě počínala.

g) V1 a V2.

Uveďte, jak kouzlo pominulo a jak se postava vrátila ke své původní podobě.

h) Příběh volně dokončete.

Za domácí úkol nebo ve výtvarné výchově ježibabu namalujte.

Náměty pro kompozici a stylizaci

1. Dokonči příběh

Učitel (nebo žák – dobrý čtenář) přečte celé třídě text. Úkolem žáků je příběh dokončit.

Tajemný kufřík

Radek onemocněl. Pan doktor rozhodl, že půjde do nemocnice. Jenže Radek se velice bál. Plakal a prosil maminku, aby ho nepouštěla, ale rozhodnutí pana doktora se nedalo změnit. Mamince bylo Radka líto, a proto se rozhodla, že mu připraví do nemocnice tajuplný kufřík. Radek ho však směl otevřít až v nemocnici. Nemohl se dočkat chvíle, kdy odhalí jeho tajemství. Konečně sestřička uložila Radka do postele. Ten na nic nečekal a vrhl se na kufřík...

Koncert

Malý Kája se dnes poprvé chystá na koncert. Nemůže se dočkat, kdy už konečně s maminkou, slavnostně oblečený, vykročí. V duchu si představuje, jaké nástroje asi uslyší. Vždyť ve škole si toho o koncertě tolik povídali! Konečně přišli k divadlu. Maminka otevřela kabelku a zůstala nehybně stát...

2. Dopln, co asi vypravování předcházelo.

Učitel (nebo žák – dobrý čtenář) přečte celé třídě text. Úkolem žáků je napsat (povyprávět), co části příběhu předcházelo. Tato varianta je obtížnější.

Člověče, nezlob se

..... Přišel i Petr s Vojtou. Bylo nás přesně šest. Začali jsme hrát. Všichni už měli nasazené figurky ve hře, jen Janě štěstí stále nepřálo. Snažila se hodit šestku, ale kostka neposlouchala. Najednou se Jana prudce vymrštila ze židle, praštila kostkou o stůl a naštvane odešla. „Člověče, nezlob se,“ volali jsme za ní, „vždyť je to jen hra!“

Kočí máma

..... Alenka se rozhodla, že svému novému kočičímu děťátku ustele do proutěného košíku, ve kterém babička jindy mívá pletení. Vystlala jej peřinkou z kočárku a malé koťátko do něj něžně položila. Hned se stočilo do klubíčka, usnulo a zdálo se mu o nové kočičí mamince Alence.

Pozn.: Žáci mohou také analogicky vytvářet podobné příběhy, u kterých chybí konec nebo začátek.